

Wiesław Bieńkowski

ŻYCIE KULTURALNE KRAKOWA W LATACH 1978–1998 CULTURAL EVENTS IN KRAKÓW 1978–1998

Abstrakt: *Zmiany w kulturze umysłowej, artystycznej i religijnej Krakowa zostały ukazane w sposób chronologiczny na tle rozwoju życia kulturalnego w okresie pontyfikatu Jana Pawła II (1978–1998).*

Abstract: *Changes in culture, art and religion in Kraków are shown in chronological order against the background of cultural events during the pontificate of pope John Paul II (1978–1998).*

*
*   *

W okresie pontyfikatu papieża Jana Pawła II zaszły ogromne zmiany w kulturze umysłowej, artystycznej i religijnej Krakowa, utrwalone także w postaci różnych śladów w jego architekturze, a także w nazewnictwie. Zostało to ukazane zwięźle, w sposób chronologiczno-rzeczowy, na tle ogólnego rozwoju życia kulturalnego miasta w latach 1978–1998.

Rok 1998, który odszedł już w przeszłość, zapisze się w naszej pamięci jako czas wielu obchodów uczczenia czterdziestolecia sakry biskupiej oraz dwudziestolecia pontyfikatu papieża Jana Pawła II.

Wszyscy stwierdzić możemy, że był to okres niezwykle brzemienny w wiele zmian w naszym życiu jako narodu i państwa, a także w sferze szeroko pojmowanej kultury. Zmiany te objęły także Kraków, który stawał się coraz bardziej atrakcyjny zarówno dla swoich, jak i obcych.

Warto przypomnieć, że sam fakt wyboru w dniu 16 października 1978 r. metropolity krakowskiego ks. kardynała Karola Wojtyły Głową Kościoła Powszech-

nego w naturalny sposób wzbudził w całym świecie ogromne zainteresowanie Krakowem i Wadowicami, ponieważ chciano poznać bliżej środowiska, które ukształtowały niezwykłą osobowość papieża Jana Pawła II. Nieco wcześniej, w czerwcu tegoż 1978 r., na drugiej sesji Komitetu Dziedzictwa Światowego UNESCO w Waszyngtonie, Kraków został wpisany na listę najważniejszych pomników dla kultury całej ludzkości (wtedy dwunastu), co również uprzytomniło w świecie jego niezwykle wartości [Bieńkowski 1979].

Te dwa doniosłe wydarzenia sprzed lat dwudziestu stanowią punkt wyjścia refleksji poświęconych życiu kulturalnemu Krakowa w tym okresie. Uwagi ograniczam jedynie do dostępnych i znanych mi dziedzin życia umysłowego, artystycznego, opieki nad zabytkami i tradycjami w Krakowie, pozostawiając na uboczu, bowiem nie czuję się do tego powołany, całe bogactwo duchowe przekazane nam w tym czasie przez audiencje generalne i prywatne, ogłoszone encykliki, konstytucje, adhortacje, listy apostołskie i orędzia Piotra naszych czasów oraz posiew wszystkich sześciu doniosłych, gruntuje *odmieniających oblicze tej ziemi*, papieskich odwiedzin Ojczyzny, a w tym pięciu (w latach 1979, 1983, 1987, 1991 i 1997), dotychczasowych pobytów w Krakowie [Małecki, Kurz, Wyrozumski 1996; Wieczorek 1998].

Poza przeżyciami religijnymi i patriotycznymi uczestników tych wszystkich, nigdy nie zapomnianych spotkań z Papieżem-Polakiem, to dziedzictwo duchowe utrwalają wyniesieni na ołtarze polscy patroni, tak związani z Krakowem, jak święci: Brat Albert Chmielowski (beatyfikowany w Krakowie 22 VI 1983, kanonizowany w Rzymie 12 XI 1989), karmelita Rafał Józef Kalinowski (beatyfikowany w Krakowie 22 VI 1983, kanonizowany w Rzymie 17 XI 1991) oraz pierwsza ogłoszona świętą na ziemi polskiej królowa Jadwiga (w Krakowie 8 VI 1997), dalej błogosławieni: Aniela Salawa (beatyfikowana w Krakowie 13 VIII 1991), Józef Sebastian Pelczar, rektor UJ (beatyfikowany w Rzeszowie 2 VI 1991), zakonnik kanoników regularnych Stanisław Sołtys zwany Kazimierczykiem (beatyfikowany w Rzymie 18 IV 1993), siostry zakonne: magdalenka Maria Faustyna Kowalska, felicjanka Maria Angela Truszkowska (obie beatyfikowane w Rzymie 18 IV 1993) oraz albertynka Bernardyna Maria Jabłońska (w Zakopanem 6 VI 1997). Doczesne szczątki lub relikwie wszystkich wymienionych zachowane są w Krakowie. Zapewne doczekamy się również rychło kanonizacji od wicków czczonej w Krakowie bł. Kingi, patronki żupników solnych.

Natomiast materialnymi śladami pobytów Jana Pawła II w Krakowie są liczne tablice pamiątkowe, pomniki i popiersia [Bednarski 1990; Tekieli 1997; Cholewka 1998; Widacka 1998]. Wymieńmy je, poczynając od tych najdawniejszych, jak tablica umieszczona na frontonie pałacu arcybiskupiego oraz pierwszy w naszym mieście pomnik Jana Pawła II, dar mieszkańców Rzymu, dzieło artystki rzeźbiarki Ioli Sensi Croci, stojący tam na dziedzińcu od r. 1980. Drugi – wykonany przez włoskiego rzeźbiarza Giovanniego Bertozziego – znajduje się (od 13 VIII 1991) w holu Instytutu Pediatrii w Prokocimiu, a trzeci, dłuta prof. Gustawa Zemły z Warszawy, ustawiono w maju 1991 r. przed kościołem św. Maksymiliana w Mistrzejowicach. Tablice i popiersia obejrzeć możemy w wielu kościołach krakowskich. I tak już od czerwca 1980 r. pod zrekonstruowaną rzeźbą postaci św. Piotra przed kościołem św. Piotra i Pawła przy ul. Grodzkiej umieszczono tablicę upamiętniającą fundację tej figury przez Ojca Świętego. Wiele tablic znajduje się

również w kościele oo. Franciszkanów, oo. Redemptorystów w Podgórzu (1988), w kościele parafialnym Najśw. Serca Pana Jezusa (1990) oraz w sanktuarium Bożego Miłosierdzia w Łagiewnikach (1995). Tablice i popiersia znajdują się u paulinów na Skalce oraz u norbertanek na Zwierzyńcu, same tablice u felicianek, w kolegiacie św. Anny, kościołach św. Floriana, św. Stanisława Kostki (w maju 1983) oraz kaplicy św. Bartłomieja na Dębnikach (3 IV 1983), następnie tablica z rzeźbą postaci (4 XI 1983) u wejścia do kościoła Matki Boskiej Zwycięskiej w Borku Fałęckim (projektu prof. Jerzego Bandury), podobnie przy wejściu do kościoła ss. Sercanek, dwie na frontowych ścianach Bazyliki Mariackiej (drugą z rzeźbą figuralną postaci Ojca Świętego, projektu artysty-rzeźbiarza Czesława Dźwigaja, odsłonięto i poświęcono 4 XI 1998 dla upamiętnienia beatyfikacji Anieli Salawy oraz przypadających jubileuszy sakry biskupiej i pontyfikatu). Dalsze cztery tablice umieszczono wcześniej w opactwie cystersów w Mogile. Podobnie tego typu pamiątki obejrzeć można w holu Archidiecezjalnego Seminarium Duchownego przy ul. Podzamcze oraz w (wybudowanym w latach 1988–1997) budynku Kliniki Kardiochirurgii Collegium Medicum UJ Szpitala im. Jana Pawła II przy ul. Prądnickiej.

O wielkich chwilach pobytu Głowy Kościoła Powszechnego w Krakowie przypomina nam zarówno granitowy głaz na Błoniach, jak krzyże z Błóż zachowane przy kościołach św. Jadwigi przy ul. Łokietka i NMP Matki Kościoła na Prądniku Białym, a elementy ustawionego tam w 1997 r. ołtarza (projektowanego, jak i poprzednie, przez prof. Witolda Cęckiewicza) oraz prawie 29-metrowy krzyż trafiły na budowę kościoła w Nowej Hucie przy ul. Bulwarowej.

Mamy też w Krakowie od r. 1991 aleję Jana Pawła II, główną arterię komunikacyjną łączącą Śródmieście z Nową Hutą, a Jego imię nosi też (od 30 XI 1995) zmodernizowany międzynarodowy port lotniczy w Balicach.

Tyle jest zresztą w Krakowie także innych upamiętnionych miejsc, związanych z wcześniejszymi etapami życia Ojca Świętego (niektóre również opatrzone tablicami), jak: dom przy Tynieckiej na Dębnikach, kamieniołom Jana Pawła II na Zakrówku (plakietę z podobizną papieża, artysty rzeźbiarza Bogusława Langmana, umieszczono w obrębie zabudowań parafii św. Józefa na Podgórzu 25 III 1980) czy dawny „Solvay” w Borku Fałęckim (to miejsce pracy Karola Wojtyły w czasie wojny uczczono tablicą umieszczoną na froncie dawnego budynku administracji przy ul. Zakopiańskiej, ufundowaną przez pracowników Krakowskich Zakładów Sodowych 16 X 1982). Do miejsc tych należą też budynki uniwersyteckie, jak siedziba polonistyki przy Gołębiej 20 (tam również znajduje się od r. 1997 tablica) czy gmach dawnej Biblioteki Jagiellońskiej w Collegium Maius oraz niegdysiejsza siedziba Wydziału Teologicznego w Collegium Novum. Przywołują one naszej pamięci często odwiedzane kiedyś miejsca przez studenta Karola Wojtyłę. Są nimi również parafia kościoła św. Floriana, gdzie był wikarym (o tablicy wspomniano wcześniej) oraz późniejsze mieszkania: przy Kanoniczej 19 i 21, w których mieści się (od 5 V 1994) Muzeum Archidiecezjalne, kiedyś (28 IX 1978) poświęcone jeszcze przez kardynała Wojtyłę, wtedy w budynku Kapituły na Wawelu.

Trwałym dziełem papieskim stało się powołanie przez Jana Pawła II w Krakowie (8 XII 1981) Papieskiej Akademii Teologicznej. Rozpoczynając swą pracę w r. akad. 1982/1983, chlubnie nudiła tradycie Wydziału Teologicznego III

działającego już od r. 1397 i to nieprzerwanie, prowadząc tajne nauczanie w latach ostatniej wojny i okupacji niemieckiej, a zlikwidowanego dopiero przez władzę, określającą się mianem ludowej, w jesieni 1954 r. W ostatnich dwóch latach istnienia Wydziału Teologicznego UJ wykładowcą etyki społecznej był ksiądz docent dr Karol Wojtyła. Rok jubileuszu 600-lecia uczciły (od stycznia do października 1997) obie uczelnie (PAT i UJ) sympozjami i sesjami naukowymi, poświęconymi dziejom krakowskiej teologii oraz tematyce „Papieża Pielgrzyma”, wydawnictwami i pamiątkowym medalem.

Otwarto też (4 VI 1997) wystawę w Collegium Maius UJ ukazującą związki Karola Wojtyły z UJ. Podobnej tematyce (głównie w oparciu o pamiątki po prof. Adamie Vetulanim) poświęcono wystawę w Oddziale Archiwum PAN w Krakowie (3–13 VI 1997).

Dokumentacji dotyczącej działalności Papieża służy owocnie, powołany przez ks. kardynała Franciszka Macharskiego w 1996 r., archidiecezjalny Instytut Jana Pawła II przy ul. Kanoniczej 18. Kraków, który bez żadnej przesady, można nazwać nie tylko miastem królewskim, ale i papieskim, ponieważ tak sam Ojciec Święty nazwał go w przemówieniu na Błoniach (10 VI 1987): „moim Krakowem, miastem mojego życia” [Jan Paweł II 1987]; wypieknął nam w rozpatrywanym okresie dwudziestolecia, co z pewnością przyznać może każdy krakowianin czy przybysz, podziwiając wiele korzystnych zmian.

Wspomnijmy jedynie przykładowo prowadzoną w tym czasie gruntowną odnowę Katedry i Zamku Królewskiego na Wawelu, wiele zabiegów konserwatorskich wielkich i mniejszych zabytkowych świątyń w śródmieściu czy w Tyńcu, a także budowę kilkudziesięciu nowych kościołów, o które zabiegał dawniej metropolita Wojtyła, na obrzeżach miasta.

Z zabytków świeckich wymienić trzeba remonty kapitalne Teatru im. Słowackiego, odnowionej po pożarze (11 XII 1991) Filharmonii, Sukiennic, Wieży Ratuszowej, budynku Celestatu mieszczącego zbiory Bractwa Kurkowego, gmachów uniwersyteckich, siedzib Rady Miasta, Polskiej Akademii Umiejętności czy trwające i kontynuowane, jak Barbakanu, rozbudowę Biblioteki Jagiellońskiej (w trzecią rocznicę położenia kamienia węgielnego ustawiono 12 V 1998 tradycyjną wiechę), Collegium Maius, dworca kolejowego (pierwszy etap zakończono 1995), rekonstrukcję obszaru Plant (od 1990: „ogrody” Dworzec, Uniwersytet, Wawel, Stradom, obecnie Gródek), renowacje ciągów budowli i nawierzchni wielu ulic Śródmieścia (Kanoniczej, Grodzkiej, Długiej, Karmelickiej, Zwierzyńskiej), budynków na Kazimierzu, przy Rynku Podgórskim i wielu innych.

Obecne prace konserwatorskie prowadzone są w większości ze środków przyznawanych przez obchodzący w r. 1998 swe 20-lecie (od 13 V 1991), działający pod przewodnictwem prof. Tadeusza Chrzanowskiego, Społeczny Komitet Odnowy Zabytków Krakowa, z budżetu państwa: Narodowego Funduszu Rewaloryzacji Zabytków Krakowa. W latach 1995–1998 wydano 109 130 081 PLN. Wykonywane są w sposób fachowy i co ważniejsze trwały, a nie jak w latach ubiegłych, pośpieszny i jedynie doraźny.

Godną odnotowania jest też działalność powstałej na wiosnę 1991 r. Fundacji im. Włodzimierza Tetmajera, której staraniem odnowiono (1991–1993) pracownię malarską, następnie (1993–1996) znajdujący się w ruinie dworek w Bronowicach, tworząc w nim Muzeum, a w ogrodzie stawiając popiersie artysty,

dział Krystyny Czerwińskiej. Tetmajerówka stojąca niedaleko Regionalnego Muzeum Młodej Polski „Rydlówki” odgrywa odtąd rolę salonu kulturalnego Krakowa. Odbývają się tu spotkania literackie, inscenizacje sztuk o charakterze kameralnym. Fundacja (od 1991) przyznaje w czerwcu doroczne nagrody im. Włodzimierza Tetmajera za działalność kulturalną, a zwłaszcza za popularyzację tradycji Krakowa i Bronowic. Jej laureatami zostali aktorzy, pisarze, dziennikarze, muzealnicy, działacze kulturalni.

Z pewnością wiele jest jeszcze do zrobienia w zakresie odnowy zabytków, ale *przecieżnie od razu Kraków zbudowano*. Ufać można, że do roku dwutysięcznego wiele prac konserwatorskich i renowacyjnych zostanie w Krakowie pomyślnie zrealizowane.

Miasto otwarło się szeroko na świat. Mam na myśli nie tylko coraz liczniejsze rzesze cudzoziemskich turystów zwiedzających miasto, których szacunkowo przyjmowana liczba w 1997 r. wyniosła trzy miliony, ale także częste wizyty znakomitych gości, dostojników państwowych, prezydentów, niekiedy koronowanych głów. W ostatnim czasie (1990–1998) byli tu: arcyksiążę Otto von Habsburg, wiceprezydent George Bush z małżonką Barbarą, premier Margaret Thatcher, Wielki Książę Luksemburga Jan z małżonką, królowa Danii Małgorzata II, król Szwecji Karol XVI Gustaw, prezydenci Węgier Arpad Göncz i Portugalii Mario Soaresz, kanclerz Niemiec Helmut Kohl, królowa Anglii Elżbieta II, prezydenci: Francji Jacques Chirac, Włoch Oscar Luigi Scalfaro, król Malezji Thanku Jaafar, królowa Szwecji Sylwia i wielu innych znakomitych gości.

Organizowane są znaczące imprezy kulturalne i festiwale artystyczne (jak teatralny Sławomira Mrożka, Mozartowski Capelli Cracoviensis) oraz (od 1976) jej doroczne, sierpniowe Festiwale Muzyki w Starym Krakowie, odbywające się w zabytkowych wnętrzach, ożywiające miasto w sezonie turystycznym, kwietniowe Dni Muzyki Organowej, wreszcie trwające (od 19 XI 1986), połączone z żywym słowem, Koncerty Uniwersyteckie muzyki kameralnej, ostatnio jubileuszowy Chór Akademickiego z okazji 120-lecia jego działalności (16 V 1998) czy dwa oratoryjne Filharmonii Krakowskiej (29 i 30 X tr.) z racji jubileuszu papieskiego pontyfikatu oraz półwiecza pracy artystycznej dyrygenta, prof. Jerzego Katlewicza. Wspomnijmy, że Filharmonia obchodziła niedawno (15 XII 1995) jubileusz półwiecza działalności.

Urządzano też w Muzeum Narodowym głośnie wystawy malarstwa (Polaków portret własny – 5 X 1979, Kossakowie – 14 VI 1986, Żydzi polscy – 14 VI 1989, Sztuka Dalekiego Wschodu – 18 II 1990), obrazów Rafaela i Tycjana, podobnie cennych zbiorów bibliotek krakowskich: jak rycin Francesco Bartolozziego, arcydzieł grafiki XV i XVI stulecia (Albrechta Dürera, Lucasa Cranacha, Albrechta Altdorfera i innych) czy rękopisów utworów Beethovena, Haydna, Mozarta. Wszystkie tu przywołane na pamięć czynią z Krakowa swoisty salon europejski.

Inicjatywy te występowały początkowo z wolna, przybrały na tempie dopiero po r. 1989. Powstały nowe pomniki Boya-Żeleńskiego dłuta Edwarda Krzaka (1980), Stanisława Wyspiańskiego autorstwa Mariana Koniecznego (1982), a ostatnio symboliczny animator kabaretu Piwnicy pod Baranami i obywatela honorowego miasta Krakowa, Piotra Skrzyneckiego – dzieło Karola Gąsienicy Szostaka (27 XI 1998); parę usunięto w tym czasie z pejzażu miasta. Wyspiański doczekał się także (otwartego 28 XI 1983) swego Muzeum przy ul. Kanoniczej.

Na przełomie maja i czerwca 1991 r. odbyły się w Krakowie obrady międzynarodowego sympozjum poświęconego dziedzictwu kulturalnemu Europy w ramach Konferencji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie (KBWE). Powołano wówczas (29 V) do życia Międzynarodowe Centrum Kultury z siedzibą w Rynku Głównym, którego zadaniem stały się prace badawczo-naukowe europejskiej kultury rozpatrywanej w ich etnicznej różnorodności, a zarazem cech wspólnych. Centrum wspólnie z Uniwersytetem zorganizowało (1991–1998) kilkanaście konferencji i seminariów naukowych, poświęconych miejscu Polski w Europie (jak roli Uniwersytetu w rozwoju europejskiej kultury, pięćsetlecie studiów Mikołaja Kopernika, architektury teatralnej końca XIX wieku, miejscu twórczości Matejki w malarstwie środkowoeuropejskim, narodom i stereotypom, Polsce w Europie, sztuce ok. 1900 r., metropoliom historycznym i wielu innym tematom). Utrwaliły je liczne publikacje. Centrum podjęło też (od 1993) edycję cennej, wielotomowej serii Materiałów do Dziejów Sztuki Sakralnej na Ziemiach Wschodnich Dawnej Rzeczypospolitej. Prowadzi też (od 1992) w sesjach letnich działalność edukacyjną w postaci międzynarodowego ośrodka (College for New Europe z siedzibą w Przegorzalach). W zajęciach prowadzonych po angielsku uczestniczą studenci Europy Wschodniej i Zachodniej, także z USA. Międzynarodowe Centrum Kultury w formie wystaw promuje też różne dziedziny sztuki. W czerwcu 1992 r. odbył się w Krakowie Europejski Miesiąc Kultury, impreza o ogromnym rozmachu, dająca przegląd międzynarodowych osiągnięć muzycznych, plastycznych, teatralnych, filmowych oraz wystaw muzealnych [Purchla, Leśniak 1992–1998].

24 XI 1993 otwarto na Kazimierzu, w odrestaurowanym budynku dawnej modlitewni przy ul. Meiselsa, Centrum Kultury Żydowskiej. Piękne wnętrza mieszczą bibliotekę, galerię wystaw, salę koncertową, antykwariat i kawiarnię. Celem Centrum jest zachowanie i promocja dziedzictwa kulturowego Żydów z Kazimierza i całej Polski. Od czerwca 1991 r. odbywają się na Kazimierzu coroczne imprezy Festiwalu Kultury Żydowskiej. Niedługo potem (30 XI 1994), dzięki inicjatywie i hojności Andrzeja Wajdy, a następnie powołanej Fundacji Kyoto-Kraków, powstało Centrum Sztuki i Techniki Japońskiej „Manggha” przy ul. Konopnickiej na Dębnikach. Odtąd Kraków stał się również ośrodkiem promującym wiedzę o kulturze Dalekiego Wschodu. Miastu przybył też reprezentacyjny ośrodek konferencyjny oraz siedziba Akademii Europy w odnowionej z ruiny i otwartej (6 IX 1996) Willi Decjusza na Woli Justowskiej.

Na wiosnę 1994 r. otwarto, w pięknie odrestaurowanym pałacyku Lewalskich przy ul. Krupniczej 22, nową siedzibę Austriackiego Konsulatu Generalnego, który (1991–1994) mieścił się przy ul. św. Jana 12. Dzięki pomysłowości konsula generalnego dra Emila Brixsa (od połowy 1995 dra Alfreda Längla) oraz wicekonsula do spraw kultury Roberta J. Schleichera stał się miejscem licznych koncertów, wystaw malarstwa i fotografii, pokazów filmowych, konkursów, wieczorów autorskich, odczytów, sympozjów i promocji wydawnictw; żywym, licznie odwiedzanym ośrodkiem, poświęconym zbliżeniu kultury obu narodów. W latach 1994–1998 zorganizowano 1649 rozmaitych imprez. Wtedy rozpoczęto też coroczne obchody wiosennego święta ulicy Krupniczej, połączonego z występami muzycznymi i kiermaszami, stanowiącego atrakcję dla mieszkańców miasta oraz przyjezdnych.

Od 1996 r. odbywają się Międzynarodowe Turnieje Tańca Towarzyskiego (w Nowohuckim Centrum Kultury) o puchar Prezydenta miasta Krakowa; rozwijają dawne tradycje w Krakowie, zainicjowane przez twórcę polskiego ruchu tanecznego prof. Mariana Wieczystego (1902–1986).

W styczniu 1996 r. zainaugurowano program „Kraków 2000 – Europejskie Miasto Kultury”, cykl dorocznych festiwali, których kulminacją staną się obchody z okazji kończącego się stulecia: w 1996 r. IX Festiwal Teatrów Ulicznych oraz V Festiwal Unii Teatrów Europy, w 1997 spotkanie poetów Wschodu i Zachodu w Collegium Maius UJ, w 1998 odbył się Festiwal Krzysztofa Pendereckiego.

Do Krakowa poczęli powracać wybitni twórcy, kiedyś go na długo opuszczający, jak sławni pisarze Sławomir Mrożek czy Czesław Miłosz. Kraków doczekał się też (1996) swej Noblistki w osobie poetki Wisławy Szymborskiej.

Jak od wieków nadal wielką rolę odgrywa stale rozwijający się (liczący obecnie 11 Wydziałów) Uniwersytet Jagielloński, który już wkrótce obchodzić będzie 600-lecie odnowy dzięki hojnej fundacji swej Patronki św. Jadwigi. Obdarzył Jana Pawła II jako swego znakomitego magistra, doktora i docenta najwyższą, przyznaną przez wszystkie wydziały godnością: doktoratem honorowym oraz pierwszym i dotąd jedynym Złotym Medalem Uniwersytetu, goszcząc Go dwukrotnie w murach Collegium Maius (22 VI 1983, co uczczono już w następnym roku tablicą w kaplicy-celi św. Jana Kantego) oraz ostatnio (8 VI 1997) także w kolegiacie akademickiej św. Anny. Odwiedziny te utrwalono specjalnymi publikacjami. Dodajmy, że Uniwersytet zorganizował też w latach 1984, 1988 oraz 1993 sesje naukowe poświęcone myśli i nauczaniu Papieża Polaka w okresie Jego pontyfikatu.

W dniu 16 XII 1998, w pięćdziesięciolecie promocji doktorskiej ks. Karola Wojtyły, ówczesnego wikariusza parafii w Niegowici koło Bochni, podczas uroczystego posiedzenia w Collegium Maius obu senatów UJ i PAT omówiono dorobek teologiczny oraz doniosłość nauczania papieskiego, zarazem podjęto jednomyślnie uchwałę o odnowieniu Jego doktoratu.

Warto przypomnieć również dwukrotne pobyty delegacji UJ w Watykanie (11 V 1981, 30 V 1983), a także rektorów 55 polskich wyższych uczelni wszelkich specjalności (4 I 1996). Potwierdziły silne związki łączące jeszcze od lat pięćdziesiątych dawnego biskupa i kardynała Wojtyłę z krakowskim środowiskiem intelektualnym; przedstawicielami wielu dyscyplin humanistycznych, przyrodniczych i ścisłych, owocujących obecnie seminariami na temat: „Nauka – religia – dzieje”, odbywającymi się (od 1980), zwyczajowo co dwa lata w sierpniu, w papieskiej siedzibie letniej w Castel Gandolfo.

Jako odpowiedź na papieskie posłanie do rektorów (21 III 1996) Stowarzyszenie Katolickie Veritatis Splendor zorganizowało w Collegium Maius UJ kolokwium poświęcone tematyce „Polski na wirażu dziejów”.

Podczas wizyty delegacji Uniwersytetu w maju 1981 r. (profesorów Wojciecha Marii Bartła i Franciszka Sławskiego oraz ówczesnego studenta Macieja Prusa), tuż przed wstrząsającym sumienia całego świata zamachem na Jego życie, powiedział Ojciec Święty, że:

Zawsze nazywałem z głębokim wzruszeniem Uniwersytet Jagielloński moją Alma Mater... z którą jestem tak głęboko związany, której tak wiele zawdzięczam

w moim życiu, której dziedzictwo przyniosłem tutaj i noszę w sobie wszędzie, gdziekolwiek prowadzi mnie moje posługiwanie, moje posłannictwo [Beltowska 1997].

Podobne stwierdzenie znalazło się również w przemówieniu wygłoszonym podczas uroczystości odebrania doktoratu honorowego UJ (22 VI 1983) [Szafrńska 1984].

Kontynuując temat Uniwersytetu Jagiellońskiego w minionym dwudziestolecu, dodajmy, że znacznie poszerzył zakres słuchaczy, prowadząc (od 1981) tłumnie odwiedzane zajęcia na Uniwersytecie Trzeciego Wieku, od 1988 trzyletnie Studia Otwarte kierunku humanistycznego i przyrodniczego, a także swe kontakty międzynarodowe z wieloma uczelniami Europy, Ameryki i Azji (Korea Południowa, Chiny i Japonia). Przyciąga do Krakowa również wielu cudzoziemców czy przedstawicieli Polonii z całego świata dzięki sesjom Szkoły Letniej (od 1970 odbyło się ich już 29) oraz aktywności Instytutu Badań Polonijnych w Collegium Pułaskiego w Przegorzalach, także działającego (od 1986) Międzywydziałowego Zakładu Historii i Kultury Żydów w Polsce UJ.

Wyróżnił doktoratami honorowymi wiele znakomitych postaci w skali międzynarodowej. Otrzymali je m.in.: protektorka nauki i sztuki prof. Karolina Lanckorońska z Rzymu (29 V 1983), Javier Perez de Cuellar sekretarz generalny ONZ (19 II 1984), kompozytor Witold Lutosławski (6 XII 1984), reżyser Andrzej Wajda (13 IV 1989), poeta Czesław Miłosz (2 X 1989), filozof o. Józef Maria Bocheński z Fryburga Szwajcarskiego (12 X 1990), Jerzy Giedroyc z Paryża (9 V 1991), Edward Raczyński z Londynu (31 III 1992), Matka Teresa z Kalkuty (27 V 1993), historyk Aleksander Gieysztor (10 V 1996), pisarz Stanisław Lem (20 X 1998) oraz Krzysztof Penderecki (4 XII 1998).

Natomiast Papieska Akademia Teologiczna obdarzyła tą wysoką godnością kardynałów: Agostina Casarolę (2 VI 1990) oraz Andrzeja Marię Deskura (15 XI 1991).

Obie uczelnie od r. 1994 (ostatnio także przy współudziale Akademii Górniczo-Hutniczej) organizują coroczne Konferencje Metodologiczne obejmujące różne dyscypliny naukowe; w I półroczu 1997 UJ i PAT ogłosiły cykl wykładów poświęconych królowej Jadwidze, ponadto sesję naukową pt. „Święta Jadwiga patronka Europy” (11 V 1998).

Wreszcie wspomnijmy o rozpoczęciu (w początku 1998) wielkiej inwestycji, budowy III Kampusu UJ w rejonie Zakrzówka, Pychowic i Kostrza, w którym znajdą się budynki dydaktyczne i badawcze uniwersyteckich wydziałów: Biologii i Nauk o Ziemi, Chemii, Matematyki i Fizyki, Zarządzania i Komunikacji Społecznej, także centrum PAN, biblioteka, domy gościnne oraz studenckie PAT.

Mamy obecnie w Krakowie jedenaście wyższych uczelni państwowych, przybierają ostatnio także prywatne (licencjackie). W maju 1993 r. włączono znowu w obręb Uniwersytetu Akademię Medyczną w Krakowie tworzącą teraz Collegium Medicum UJ. Jubileusz 175-lecia obchodziła Akademia Sztuk Pięknych (2 XI 1993), swe 70-lecie (w maju 1970) Akademia Wychowania Fizycznego, a półwiecze działalności Akademia Ekonomiczna (V 1975), Politechnika Krakowska im. Tadeusza Kościuszki (19 X 1995) oraz Wyższa Szkoła Pedagogiczna im. Komisji Edukacji Narodowej (11 V 1996).

Od 16 XI 1989 wznowiła przerwane z powodów politycznych (w 1953 r.) istnienie Polska Akademia Umiejętności, która odąd dynamicznie rozwija swą wielokierunkową działalność badawczą i doniosłej wartości wydawniczą, skupiając znowu w sześciu wydziałach oraz kilku komisjach grono wybitnych członków zarówno krajowych, jak i zagranicznych. Na terenie Krakowa działa również (istniejący) od r. 1958 Oddział Polskiej Akademii Nauk, także posiadający swych członków, komisje naukowe oraz placówki.

Kraków jest miejscem wielu międzynarodowych konferencji i zjazdów naukowych, ostatnio po raz pierwszy obradował tu (27 VIII–2 IX 1998) Międzynarodowy Kongres Słowistów.

Życie organizacyjnonaukowe w Krakowie rozwija się także w licznych towarzystwach naukowych. Wspomnę tu jedynie ostatnio obchodzone jubileusze stulecia działalności Towarzystwa Miłośników Historii i Zabytków Krakowa (powstałego 21 XI 1896) oraz Oddziału Krakowskiego Polskiego Towarzystwa Ludoznawczego (4 XII 1898).

Teatr im. Juliusza Słowackiego, który obchodził stulecie otwarcia (21 X 1993), kontynuuje swe świetne tradycje repertuarowe, podobnie jak Teatr Stary im. Heleny Modrzejewskiej, który przygotował (17 X 1981), a wskutek ogłoszonego stanu wojennego jedynie częściowo zrealizowane, obchody dwóchsetlecia sceny narodowej w Krakowie, otwarł też (1 VI 1985) swe Muzeum.

Wcześniej, bo (3 III 1981) swego rodzaju muzeum, doczekała się również głośna w świecie awangardowa twórczość dramaturgiczna oraz plastyczna Tadeusza Kantora (zm. 8 XII 1990), twórcy Teatru Cricot 2, w postaci Ośrodka Dokumentacji jego sztuki „Cricoteki” przy ul. Kanoniczej. Ulica ta również ostatnio obchodzi swe doroczne święto połączone z występami artystycznymi.

Na scenie Starego Teatru wystawiono (15 X 1988) premierę sztuki *Przed sklepem jubilera* Karola Wojtyły w reżyserii Anny Polony. Rok wcześniej jej wersję filmową w obsadzie międzynarodowej nakręcono w Krakowie (4 VII 1987); jedną z głównych ról kreował aktor amerykański Burt Lancaster. Oba teatry stworzyły wiele wspaniałych realizacji scenicznych, które trwale wpisały się w dzieje polskiej dramaturgii. Dodajmy, że w Teatrze im. Słowackiego odbyły się: (13 XII 1980) prapremiera opartego na biografii Brata Alberta, dramatu *Brat naszego Boga* autorstwa Karola Wojtyły, tamże jego ekranizacja w reżyserii Krzysztofa Zanussiego (światowa prapremiera filmu 8 VI 1997). Wcześniej (14 XI 1996) obchodzono w nim również stulecie kina w Polsce i Krakowie. Nasze miasto jest też (od 1961) gospodarzem Ogólnopolskiego oraz (od 1964) Międzynarodowego Festiwalu Filmów Krótkometrażowych prezentujących dorobek twórców całego świata.

Już ponad 70 lat trwa obecność w eterze Rozgłośni Krakowskiej Polskiego Radia, obchodzącej swój jubileusz w lutym 1997 r. Obecnie z pałacyku Tarnowskich przy ul. Szlak przeniesie swą siedzibę do specjalnie wybudowanego, nowoczesnego gmachu przy alci Juliusza Słowackiego. Natomiast od stycznia 1990 r. ze studia w forcie Kopca Kościuszki rozpoczęto retransmisje muzyczne paryskiego Radia Fun, a następnie przekształcono je (od listopada 1992 r.) w rozgłośnię satelitarną, o nazwie Radio Muzyka Fakty (RMF FM), chętnie słuchaną zwłaszcza przez młodzież.

Wreszcie, na koniec tych uwag, wspomnieć trzeba o roli miasta jako ważnego ośrodka wydawniczego. O niektórych inicjatywach wspomniano już wcześniej. Wiadomo, że Kraków był w końcu XV w. kolebką drukarstwa, a od r. 1661 czasopiśmiennictwa polskiego. Nic więc dziwnego, że od wieków przoduje w rozwoju życia książki, także w nauce bibliologii i prasoznawstwa (uniwersytecki Instytut Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej rozpoczyna obchody swego 25-lecia, a Katedra Badań Prasoznawczych wywodzi się z tradycji jedynego w Polsce takiego Ośrodka działającego w Krakowie, począwszy od r. 1956).

Nie sposób tu wymienić wszystkich oficyn wydawniczych, od tych najstarszych jak uniwersytecka (Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego), po wiele prężnie działających obecnie (Społeczny Instytut Wydawniczy „Znak”, krakowskie oddziały Wydawnictwa Naukowego PWN i „Ossolineum”, „Universitas”, Księgarnia Akademicka), jak też wielu innych, nowo powstałych. Służą wiernie polskiej kulturze mnogością i jakością wydawanych tytułów publikacji naukowych oraz utworów literatury pięknej (w tym wielu pracowniom), znakomitych autorów świeckich i duchownych. Potrafią również zaimponować tempem edytorskim, czego przykładem było ukazanie się wydanego przez „Znak”, już następnego dnia po odlocie papieża Jana Pawła II do Rzymu (11 VI 1997), zbioru Jego przemówień i homilii podczas ostatniej pielgrzymki do Ojczyzny [Jan Paweł II 1997]. Liczba tytułów poświęcona Janowi Pawłowi II, edycji tekstów Jego autorstwa (religijnych i literackich), a także albumów, wspomnień, czy opracowań monograficznych wydanych w pięknej szacie graficznej z roku na rok jedynie wzrasta.

Wielkość czasów, które przeżywa jedno pokolenie, można mierzyć szybkością doniosłych zmian, jakie stały się jego udziałem. Jeśli tę miarę zastosujemy do naszych czasów, to na pewno właśnie nasze pokolenie żyje w czasach wielkich, żyje w epoce szybko po sobie następujących bardzo głębokich i istotnych przemian historycznych

– stwierdził przed laty wybitny historyk, profesor Uniwersytetów Wrocławskiego i Jagiellońskiego Henryk Wereszycki (1898–1990) [Wereszycki 1987]. Cytat pochodzi z jego książki *Niewygasta przeszłość*, której znaczenie określił papież Jan Paweł II słowami: „czytając, myślałem, jak bardzo jest potrzebna nam, Polakom” [Jan Paweł II 1988]. Warto dodać, że do zbliżenia tego uczonego z ówczesnym ks. kardynałem K. Wojtyłą doszło w Krakowie jeszcze z początkiem lat siedemdziesiątych [Orman 1998a; Orman 1998b].

Trafność przywołanego stwierdzenia H. Wereszyckiego potwierdzają też doświadczenia naszego pokolenia. Mielśmy bowiem możliwość przeżyć i ujrzeć na własne oczy ogrom oraz doniosłość zasadniczych przemian naszej rzeczywistości, a w niej także wielu dziedzin kultury, które przyniosło dwudziestolecie – zaiste niezwykłego – pontyfikatu pierwszego Polaka na stolicy św. Piotra.

WYKORZYSTANE ŹRÓDŁA I OPRACOWANIA

- Bednarski, T.Z. (1990). W rzeźbie i w kamieniu. Wyrazy czci dla Jana Pawła II. *Dz. Pol.* 241 z 16 X, s. 3.
- Beltowska, L. (1997). Karola Wojtyły związki z Uniwersytetem Jagiellońskim. Wystawa w Muzeum UJ. *Acta Univ. Jagell.* 7, s. 16.
- Bieńkowski, W. (1979). Kraków – urbs celebrima. *Aura* 9, s. 7.

- Cholewka, M. (oprac.) (1998). *Przez Podgórze na Watykan*. Kraków: Wydaw. „Czuwajmy”.
- Jan Paweł II (1988). List z Castel Gandolfo (29 VIII) do H. Wereszyckiego w Krakowie, rkps w archiwum rodzinnym Henryka i Heleny Wereszyckich (w przygotowaniu do druku).
- . (1997). Jan Paweł II w Polsce. 31 maja 1997–10 czerwca 1997. Przemówienia i homilie. Kraków: Znak.
- . (1987). Odwagi! Ja jestem, nie bójcie się. III Podróż Apostolska do Polski (8–14 VI 1987). Poznań: W Drodze, s. 74.
- Małecki, J.M.; A. Kurz; J. Wyrozumski (red.) (1996). *Kronika Krakowa*. Warszawa: Wyd. Kronika M.B. Michalik.
- Orman, E. (1998a). Historyk i historia. W setną rocznicę urodzin Henryka Wereszyckiego. *Tygodnik Powszechny* 51–52, s. 6.
- . (1998b). Historyk w trybach historii. Wspomnienie o Henryku Wereszyckim. *Acta Univ. Iagell.* 3, s. 12.
- Purchla, J.; T. Leśniak (red.) (1992–1998). Międzynarodowe Centrum Kultury Kraków. Rocznik 1991–1998. Kraków: MCK.
- Szafrańska, A. (oprac.) (1984). Pokój Tobie, Polsko. Druga pielgrzymka Jana Pawła II do Ojczyzny. Homilie i przemówienia. Warszawa: Pax, s. 258–262.
- Tekieli, R. (1997). Śladami Karola Wojtyły papieża Jana Pawła II po Krakowie. Kraków: Agencja Turystyczno-Wydaw.
- Wereszycki, H. (1987). Niewygasła przeszłość. Refleksje i polemiki. Kraków: Znak, s. 308.
- Widacka, K. (koordynator edycji) (1998). Ojciec Święty na Uniwersytecie Jagiellońskim. Kraków: Wydaw. UJ.
- Wieczorek, A. (1998). *Kalendarium*. W: Budzyński, S.; I. Burchacka; A. Mazurek (red.). XX lat pontyfikatu Ojca Świętego Jana Pawła II. Co Polska i świat zawdzięczają Ojcu Świętemu? Warszawa: Oficyna Wydaw.-Poligraf. „Adam”.